

MILOŠ ČIERNY, NOÉMI BELJAK PAŽONOVÁ, JÁN BELJAK, *Zdobená kostená rukoväť z Pustého Hradu vo Zvolene*, „Študijné Zvesti Archeologického Ústavu Slovenskej Akadémie Vied”, t. 65, 2020, nr 2, s. 371–381.

Od blisko 200 lat w literaturze archeologicznej i z zakresu historii sztuki, a nawet w prasie codziennej, pojawiają się informacje o znajdujących w trakcie badań wykopaliskowych, ale też pozyskiwanych przypadkowo, średniowiecznych rękojeściach antropomorficznych. Do ostatnich znalezisk należy kościana rękojeść noża odkryta w trakcie badań wykopaliskowych prowadzonych na Górnym Zamku w Pustym Hradzie w Zwoleniu na Słowacji. Zabytek pozyskano w dwóch częściach, w 1996 i 2020 r. Pierwsza, niewielka, zalegała w nawarstwieniach wewnątrz wieży umocnień zamkowych, drugą odnaleziono w fosie przy tejże wieży. Na rękojeści wyrzeźbiono stojącą kobietę i klęczącego po jej prawej stronie mężczyznę (rycerza). Interesującym elementem przedstawienia, nieznanym mi z innych podobnych rękojeści, jest garnkowy hełm na głowie mężczyzny. Rękojeść jest datowana przez słowackich badaczy najpewniej na koniec XIII–początek XIV w.

W 2010 r. na terenie Dolnego Zamku pozyskano jeszcze jeden, równie ciekawy zabytek. Jest nim inkrustowana głownia noża. Nie można wykluczyć, że była ona oprawiona w opisaną rękojeść. To znalezisko jest istotne dla polskich badaczy, albowiem sposób i motyw zdobienia płazu głowni przypomina zdobienie noża pozyskanego w 1998 r. na Podzamczu w Szczecinie.

Przez kilkanaście ostatnich lat zbierałam informacje o średniowiecznych rękojeściach antropomorficznych odkrywanych na obszarze prawie całej Europy. Poziom publikacji, w których się pojawiały, był bardzo zróżnicowany. Na ich tle artykuł badaczy słowackich należy do wyjątkowo starannie i kompetentnie przygotowanych. Po omówieniu położeń stanowiska, jego dziejów i prowadzonych na nim badań wykopaliskowych, zanalizowano archeologiczny kontekst przedmiotu, a następnie opisano samą rękojeść. Następnie przedstawiono w bardzo przystępny sposób analizę surowca oraz ukazany na rękojeści motyw i ją samą na tle innych, podobnych zabytków z Europy Środkowej. Należy życzyć polskim archeologom, aby w podobny sposób publikowali swoje znaleziska.

Elżbieta Kowalczyk-Heyman

(Warszawa; <https://orcid.org/0000-0001-8001-9497>)